

III. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Клименко Н. І.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри судових експертиз Донецького
юридичного інституту МВС України

Купрієвич О. А.,
доцент кафедри іноземних мов
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ

Розглядаються правові основи і види міжнародного співробітництва судово-експертних установ, показуються основні перспективні напрямки підвищення його ефективності.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, судово-експертна діяльність, національні та міжнародні професійні стандарти.

Рассматриваются правовые основы и виды международного сотрудничества судебно-экспертных учреждений, раскрываются основные перспективные направления повышения его эффективности.

Ключевые слова: международное сотрудничество, судебно-экспертная деятельность, национальные профессиональные и международные стандарты.

Домовленості і договори (конвенції) Ради Європи, ратифіковані Україною [1] і законодавство України, зокрема кодекси, Закон «Про судову експертизу» і законопроект «Про судово-експертну діяльність

в Україні» [2], передбачають міжнародне співробітництво судово-експертних установ.

Так, в Законі «Про судову експертизу» є розділ IV «Міжнародне співробітництво в області судової експертизи»

(ст. 22, 23, 24), розглядається порядок проведення судових експертиз за дорученням уповноваженої особи або органу іноземної держави, а також залучення для сумісного проведення експертиз спеціалістів інших держав; можливість міжнародного співробітництва державної СЕУ в сфері не тільки практичної, а й наукової діяльності [2]. Без будь-яких змін ці питання розглядаються в розділі 7 «Міжнародне співробітництво в галузі судово-експертної діяльності», в Законопроекті «Про судово-експертну діяльність в Україні» [3]. Національна судова експертиза не може існувати ізольовано, тобто тільки в межах окремої держави. Вона не буде активно виконувати свої функції забезпечення правоохоронної діяльності поза інтеграцією з міжнародною спільнотою. Тому необхідне міжнародне співробітництво експертних установ з метою обміну досвідом врахування сучасних досягнень науки і техніки, виключення дублювання науково-методичного забезпечення регіонального розподілу задач між судово-експертними установами, створення профільних експертних напрямів.

Судово-експертна діяльність держав повинна відповідати національним принципам і міжнародним правовим і професійним стандартам. Висновок, складений експертами однієї держави, повинен мати силу доказів для судів іншої держави.

Останніми роками активізувалося міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи. Одним із таких напрямів є створення міжнародних судово-експертних мереж. На сьогодні функціонує п'ять таких мереж, які об'єднують наукові резерви судово-експертних установ різних держав: 1) Європейська мережа судово-експертних установ, що існує з 1995 р. Це найбільш розвинута і міцна мережа; 2) Південноафриканська регіональна мережа судово-експертної науки з 2008 р., що включає весь африканський регіон; 3) Азіатська мережа судово-експертних наук, яка існує з 2008 р.; 4) Між-

народна судово-екологічна експертна мережа теж існує з 2008 р. для сприяння судовим експертам в галузі екології і спеціалістам розслідування екологічних правопорушень; 5) Трасологічна судово-експертна природоохоронна мережа, що існує з 2006 р., яка є неурядовою організацією для надання допомоги в проведенні судових експертиз у справах про злочини проти дикої природи і для збереження біологічного розмаїття флори і фауни.

Такі інтеграційні процеси свідчать про зацікавленість держав у взаємодії і посиленні міжнародного співробітництва у галузі судової експертизи з метою досягнення і забезпечення передового рівня проведення судових експертиз, відповідності міжнародним стандартам якості їх проведення. Європейська мережа судово-експертних установ (ENFSI) існує з 1995 року. У її складі налічується 54 експертні установи, 41 з яких знаходяться в державах-членах Євросоюзу (ЄС). Це найбільша у світі об'єднана організація судово-експертних установ, що отримала міжнародне визнання [3].

Серед держав, інститути яких входять до європейської мережі, – Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Угорщина, Греція, Грузія, Данія, Іспанія, Ірландія, Італія, Литва, Латвія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Румунія, Росія, Сербія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Швеція, Швейцарія тощо.

Найбільш відомими інститутами ENFSI, що проводять експертні дослідження, є Нідерландський, Польський, Угорський і Празький судово-експертні інститути.

Нідерландський інститут (The Netherlands Forensic Institute – NFI) є європейським інноваційним центром експертних досліджень. Він обслуговує органи голландської поліції і прокуратури, а також інші організації у сфері правоохоронних органів. Пропонує свої послуги судовим органам і адвокатурі. Він обслуговує пожежну, прикордонну,

митну службу, розвідувальні органи [3].

Польський судово-експертний інститут при Міністерстві юстиції імені професора Яна Зена проводить дослідження в наступних галузях: токсикологічна експертиза; експертиза наркотичних засобів; дослідження ДНК, авто-технічна, будівельно-технічна експертизи, експертиза лакофарбних матеріалів, експертиза виробів із волокон, скла; експертиза зброї і слідів пострілів, трасологічна експертиза; почеркознавча експертиза; експертиза технічного дослідження документів; дактилоскопічна експертиза; судово-психологічна експертиза, експертиза звукозаписів [3].

Мета ENFSI проголошена в її Конституції – бути на передових позиціях у світі, щоб гарантувати якість розвитку і провадження судової експертизи у всій Європі. Основний напрям діяльності ENFSI є намагання досягти високої організації в галузі судово-експертної діяльності в Європі та світі шляхом розвитку якості послуг з проведення судової експертизи на всіх етапах судочинства, від місця події до суду, що забезпечується наступними умовами:

- членство в ENFSI об'єднує виробничі, наукові та методичні можливості судово-експертних установ;

- розширення членства в ENFSI закріплює довіру до цієї організації з боку правоохоронних структур і судів;

- організовано встановлюються та підтримуються ділові відносини з іншими організаціями, діяльність яких пов'язана з криміналістикою й судовою експертизою;

- всіляко заохочується діяльність усіх установ-членів ENFSI, які впроваджують в експертну практику сучасні методики дослідження, міжнародні стандарти та забезпечують компетентність експертів в окремих видах експертизи [4].

На сьогодні до ENFSI входить лише одна судово-експертна організація України – ДНДЕКЦ МВС України, який у 2002 р. отримав та щорічно підтверджує міжнародний сертифікат якості

судових експертиз. Експертна служба МВС України упродовж 15 років здійснює міжнародну діяльність у межах співпраці в Європейській мережі судово-експертних установ (EMCEU-ENFSI). Під патронатом цієї авторитетної міжнародної організації здійснюються заходи щодо акредитації лабораторій експертної служби за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025 та впровадження системи управління якістю.

З 2007 р. ДНДЕКЦ МВС України є учасником Міжнародної програми підвищення кваліфікації для органів кримінального розслідування (ICITAP) Департаменту Юстиції США, яка реалізується в рамках Меморандуму про взаєморозуміння між Урядами США та України. Метою програми є надання методичної та технічної допомоги підрозділам експертної служби МВС України в розвитку різних видів експертиз, а також акредитації за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025. За період 2000–2014 р.р. працівниками Експертної служби МВС України здійснено понад 200 експертних відряджень, у тому числі у рамках ENFSI, з метою участі у робочих зустрічах, навчаннях, стажуваннях, семінарах, конференціях, тренінгах, виставках та інших заходах. Водночас за вказаний період ДНДЕКЦ МВС України відвідало понад 100 закордонних делегацій [5].

Азіатська судово-експертна мережа (AFSN) існує з 2008 року. До цієї мережі входять наступні судово-експертні установи: Управління медичних наук Сінгапура, Департамент наукової служби Брунея, Департамент хімії Малайзії, Національне бюро розслідування Філіппін, Центральний інститут судової експертизи Таїланду, Інститут судової експертизи В'єтнаму, Китаю і Управління медичних наук Сінгапуру тощо. Всі вони зустрілись в Сінгапурі (в 2008 р.) з метою заснування азіатської Мережі судово-експертних установ. Головною метою створення Мережі було намагання підвищити рівень судово-експертної науки і практики в країнах Півден-

но-Східної та Східної Азії і забезпечити координацію наукових досліджень у галузі експертизи в кримінальному судочинстві. Під час цієї зустрічі було обрано тимчасове управління в складі шести членів й голови доктора Пола Чуй (Paul Chui) із управління медичних наук Сінгапура і помічника з міста Праймалапаті Джайя (Primularathi Jaya) з Департаменту хімії Малайзії. Створенню Мережі сприяв досвід попередніх регіональних контактів. Так, в 2006 р. в Сінгапурі відбувся регіональний симпозіум з питань генної ідентифікації і семінар з питань популярної генетичної статистики. В 2007 р. була створена регіональна робоча група з питань судово-генетичної ідентифікації для узагальнення досвіду дослідження жертв цунамі 2004 р. У цьому ж році за ініціативою Барбари Ремберг з Управління по наркотичним речовинам ООН була створена робоча група з дослідження прекурсорів і забронених наркотиків [6].

Найбільш відомою експертною установою цього регіону є Національний дослідний інститут поліції Японії. Штат Японського національного дослідного інституту поліції налічує близько 200 кваліфікованих дослідників-професіоналів, добре обізнаних у криміналістичній науці. Вони займаються науково-дослідною роботою, яка вимагає спеціальних знань і навичок в галузі біології, медицини, хімії, фармакології, фізики, сільського господарства, техніки, соціології, психології та інших дисциплін. Працюють 5 відділів (секцій) різної тематики. Цей дослідний інститут має високу репутацію в країні та на міжнародному рівні.

Останнім часом значно пошвавилась діяльність Національної експертної служби Південної Кореї (NFS), яка надає аналіз доказів, що долучаються до розслідування злочинів в галузі судової медицини та генної ідентифікації. Національна експертна служба використовує для проведення досліджень найсучасніше обладнання, запроваджує нові методики, а також проводить дослідницьку

діяльність, прагнучи стати знаною в світі провідною експертною установою [7].

Зростання кількості тяжких міжнародних злочинів вимагає тіснішої співпраці між державами в їх розслідуванні. Саме тому дуже важливо, щоб кожній державі були доступні методи експертних досліджень, які застосовуються в інших державах.

Партнери займатимуться конкретними галузями експертної науки, методикою почеркознавства, аналітичними методами порівняння людських голосів, а також тлумаченням доказів, отриманих під час розслідування злочинів.

Судова експертиза охоплює велику кількість наукових дисциплін, і багато актуальних проблем експертної науки важко вирішити, використовуючи ресурси однієї лабораторії в одній державі. Тому міжнародна співпраця надає явні переваги.

Меті вдосконалення методик експертних досліджень слугують і конференції експертів-криміналістів, що проводились в містах різних країн (Лозанна, Краків, Стамбул, Хельсінкі, Глазго).

Пропонується використати науковий потенціал експертних об'єднань, навчальних інститутів і дослідницьких установ Європи, які займаються прикладними дослідженнями. Їх співробітництво на договірній основі має перспективи для підвищення конкурентоздатності ЄС і покращення розслідування різних злочинів за рахунок проведення наукових досліджень і методичних розробок судових експертиз.

Реалізація інтеграції судово-експертної діяльності матиме наслідком гармонізацію та удосконалення експертного національного законодавства і теоретичних основ експертизи, вироблення єдиних методичних рекомендацій з різних видів експертиз, отримання міжнародного визнання експертних висновків в цілому, удосконалення експертної діяльності, підвищення професійної майстерності працівників судово-експертних установ [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038–ІІ. – Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.
2. Про судово-експертну діяльність в Україні: Проект Закону України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua>.
3. *Хазиев Ш. М.* О Европейской сети судебно-экспертных учреждений / Ш. М. Хазиев: [Электронный ресурс]. – Режим доступу: [www/forensic.ru/ENFSI/doc](http://www.forensic.ru/ENFSI/doc).
4. Ян де Киндер. Европейская сеть судебно-экспертных учреждений (ENFSI) / Ян де Киндер // Теория и практика судебной экспертизы. – 2011. – № 4 (24). – С. 200–204.
5. *Яковенко О. П.* Міжнародна діяльність експертної служби МВС України: сучасний стан і перспективи розвитку / О. П. Яковенко // Судово-експертна діяльність: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали круглого столу, 23.04.2015 р. – К.: 2015. – С. 422–423.
6. *Бородаев В. Е.* Об образовании Евразийской ассоциации судебно-экспертных учреждений / В. Е. Бородаев // Теория и практика судебной экспертизы. – 2010. – № 2 (18). – С. 188–190.
7. Международные судебно-экспертные организации: [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://ctur.ru/liberi/spravochnik/ms>.
8. *Бекбулатова Т. М.* О международно-правовом сотрудничестве в сфере судебно-экспертной деятельности в рамках евразийского экономического сообщества / Т. М. Бекбулатова, В. Е. Бородаев // Теория и практика судебной экспертизы. – 2013. – № 2 (30). – С. 132–138.
9. *Гора І. В.* Сучасні проблеми судової експертизи в аспекті євроінтеграції України / І. В. Гори: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arlguvd/ig/ua/d14201.html>.

Klymenko N., Kupriyevych O. International cooperation of forensic expert institutions.

The article focuses on national and international professional standards. Legal bases and major orientations of international cooperation of forensic expert institutions are dealt with; in particular, new elaborations in the sphere of investigation methodology and technique, creation of international networks integrating research reserves of forensic institutions of different countries (European, Asian, African etc.), scientific conferences of forensic experts, harmonization and perfection of national legislation and theoretical fundamentals of forensic expert examination, international recognition of expert opinions as a whole, as well as enhancement of forensic expert institutions staff professional expertise is highlighted.

Keywords: *international cooperation, forensic expert activities, national and international professional standards.*

Стаття надійшла до редакції журналу 22.10.2015 р.